

«Τα Κάισαρος Κάισαρι και τα του Θεού τω Θεώ»

Ορθοδοξία / Ηθική

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=178209>]

Ο εκσυγχρονισμός των κοινωνικών θεσμών από μηδενική βάση δεν μπορεί να είναι προοδευτικός. Η πρόοδος προϋποθέτει «οδό» που έχει ήδη διανυθεί. Και οποιαδήποτε «πρόοδος» που αγνοεί ή περιφρονεί την οδό που έχει διανυθεί από την κοινωνία μπορεί ίσως να είναι ενδιαφέρουσα ή και ελκυστική, όχι όμως και προοδευτική με την πραγματική σημασία της λέξεως. Βέβαια η πρόοδος πρέπει να συμβαδίζει και με την άρση των αυθαιρεσιών και αδικιών του παρελθόντος.

Ο εκσυγχρονισμός όμως από μηδενική βάση αποδεικνύεται μωπικός και χιμαιρικός, γιατί δεν μπορεί να προσληφθεί και να αφομοιωθεί οργανικά από μία ζωντανή κοινωνία. Το φυσικότερο αποτέλεσμα του είναι να προκαλέσει ή να συντηρήσει κοινωνικές στρεβλώσεις και διχασμούς, που εμποδίζουν μία δημιουργική πρόοδο. Αντιθέτως, όταν ο εκσυγχρονισμός αξιοποιεί την υπάρχουσα θετική δυναμική της λαϊκής συνειδήσεως, αποδεικνύεται δημιουργικός και

ενοποιητικός. Αυτό μαρτυρείται και από τις προσπάθειες σύγχρονων πολιτικών προσωπικοτήτων, που κατόρθωσαν να βοηθήσουν ή και να ανορθώσουν κυριολεκτικά τον τόπο τους ξεκινώντας από την ιδιοσυστασία και την παράδοση της κοινωνίας τους.

Η Εκκλησία συνδέεται διαχρονικά με την παράδοση της κοινωνίας του πληρώματός της. Έτσι έχει εκ των πραγμάτων και την πολιτική της διάσταση, που γίνεται ακόμα πιο σημαντική και πιο επίκαιρη μέσα στην διαδικασία της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης. Άλλωστε και η μακροβιότερη κυβέρνηση ή πολιτική παράταξη σε οποιαδήποτε περιοχή του κόσμου έχει συντριπτικά μικρότερο παρελθόν από αυτό που διαθέτει η Εκκλησία στην ιστορία της. Το πρόβλημα βέβαια εδώ είναι οι σχέσεις που δημιουργούνται με την πολιτική. Και η αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού από την πλευρά της Εκκλησίας δεν μπορεί να είναι πολιτική αλλά θεολογική, ή ακριβέστερα ποιμαντική.

Ο Χριστιανισμός δεν περιφρονεί την πολιτική, αλλά και δεν μπορεί να συσχηματίζεται με αυτήν. Η τοποθέτησή του απέναντι στην πολιτική ορίζεται και από τον χώρο που αναγνωρίζει σε αυτήν: «Τα Καίσαρος Καίσαρι και τα του Θεού τω Θεώ»[4]. Η αρχή αυτή έχει κεφαλαιώδη σπουδαιότητα όχι μόνο για την θρησκευτική αλλά και για την πολιτική ζωή. Η παρουσία της Εκκλησίας έχει μεγάλη σπουδαιότητα για την πολιτική ζωή, γιατί εμποδίζει το κράτος να παραβιάζει την αρχή της εκκοσμικεύσεώς του και να γίνεται ολοκληρωτικό. Αυτό βέβαια απαιτεί αντίστοιχα και από την Εκκλησία να μην παραβιάζει την δική της

αρχή και να καθίσταται πολιτική εξουσία.

Από ορθόδοξη θεολογική σκοπιά δεν υπάρχει πολιτικός Χριστιανισμός. Αν άλλες χριστιανικές ομολογίες ευνόησαν την σύσταση χριστιανικών κομμάτων, η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν το έπραξε. Η εντολή του Χριστού «αγαπάτε τους εχθρούς υμών», γράφει ο Γέροντας Σωφρόνιος, «δεν επιτρέπει καθόλου να υποβιβάσουμε το Ευαγγέλιο στο επίπεδο της αδελφοκτόνου διαιρέσεως των υλικών αγαθών... Μπορούμε όμως να ελέγξουμε την αδικία, ζώντας με ένταση, για να φυλάξουμε τη δικαιοσύνη προς όλους, και το κάνουμε, όταν βλέπουμε όφελος από τον λόγο μας»[5].

Μέσα στο κλίμα αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό, γιατί και η λεγόμενη «πολιτική θεολογία» του δυτικού χριστιανικού κόσμου δεν βρήκε σημαντική απήχηση σε ορθόδοξο έδαφος[6]. Όπως εύστοχα παρατηρήθηκε, στην «πολιτική θεολογία» διακρίνεται «ένα είδος μειονεξίας της χριστιανικής πίστης μέσα στο εκκοσμικευμένο περιβάλλον των δυτικών κοινωνιών. Σ' ένα κόσμο, όπου η πολιτική πράξη παίρνει τις διαστάσεις της άμεσης δυνατότητας του ανθρώπου να πλάση με τα ίδια του τα χέρια την ιστορική του μοίρα και το μέλλον του, η χριστιανική πίστη μοιάζει ανώφελη και δίχως αποτελεσματικότητα»[7]. Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στο θεσμικό επίπεδο της Εκκλησίας. Όταν η Εκκλησία λησμονεί την αποστολή της και συρρικνώνεται σε εξειδικευμένο θρησκευτικό θεσμό, τότε αισθάνεται την ανάγκη να δικαιωθεί σε κοινωνικό επίπεδο και προτάσσει το φιλανθρωπικό ή το κοινωνικό της έργο. Το φαινόμενο αυτό είναι ευδιάκριτο και στον ορθόδοξο χώρο[8]. Το φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο της Εκκλησίας διατηρεί την γνησιότητα αλλά και την ταυτότητά του, όταν εκφράζει το λειτουργικό και διακονικό της πνεύμα. Ακριβέστερα, όταν ασκείται ως λειτουργία μετά την Λειτουργία.

Αυτά βεβαίως δεν εμποδίζουν τα μέλη της Εκκλησίας να κατέρχονται στην πολιτική και να αναλαμβάνουν πολιτικά αξιώματα. Άλλωστε και ορθόδοξοι ιεράρχες σε έκτακτες περιπτώσεις ανέλαβαν «κατ'οικονομίαν» πολιτικά αξιώματα και άσκησαν πολιτική εξουσία για να βοηθήσουν τον λαό. Αλλά και πάντοτε η Εκκλησία δεν αδιαφορεί για την πολιτική. Ιδίως μάλιστα μέσα στο πλαίσιο των σχέσεων της συναλληλίας της με το κράτος οφείλει να συνεργεί στην πολιτική ζωή και με την θεσμική της παρουσία να εκφέρει, όταν υπάρχει ανάγκη, πολιτικό λόγο. Και ο λόγος της αυτός γίνεται ουσιαστικός και δραστικός, όταν εκφέρεται ως λόγος διακονικός και όχι εξουσιαστικός· ως λόγος αληθείας και δικαιοσύνης, ανεξάρτητος από πολιτικές υστεροβουλίες και σκοπιμότητες.

[4] Ματθ. 22,21.

[5] Αρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), Το μυστήριο της χριστιανικής ζωής, Έσσεξ Αγγλίας 22011, σ. 235-6.

[6] Βλ. Π. Καλαιτζίδη, «Ορθοδοξία και πολιτική θεολογία», στο Βιβλική θεολογία της απελευθέρωσης, Πατερική θεολογία και αμφισημίες της νεωτερικότητας, Ίνδικτος, Αθήναι 2012, σ. 48 κ.ε.

[7] Χ. Γιανναρά, Κεφάλαια πολιτικής θεολογίας, Παπαζήσης, Αθήνα 1976, σ. 9.

[8] Για την εικόνα που παρουσιάζει η Εκκλησία στον ελλαδικό χώρο βλ. Ν. Παπαγεωργίου, Η Εκκλησία στη Νεοελληνική κοινωνία. Γλωσσοκοινωνιολογική ανάλυση των Εγκυκλίων της Ιεράς Συνόδου, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 285 κ.ε.

<http://bit.ly/2z2Ei7e>